

С. Владиславъ

С. А. ЕНОХИНЪ.

1911г.

НА ВИКУ, — ЯКЪ НА ДОВГІЙ НЫВИ.

Видьма—1 стр. Кваша—6 стр. Посунься—14 стр. При-
строивъ гроши—22 стр. Пидкусыла нечиста сыла—27 стр.

Пошла, Боже, свинка!—35 стр.

*Ну, и порядки—40 стр. Оратори—43 стр.
Байка про вищани—53 стр. Уаглетя—61 стр.
Два Нывица—64 стр. Дрова—74 стр.*

ЕЛИСАВЕТГРАДЪ.

Типографія М. А. Гольденберга.

1903.

Кіровоградська обласна
бібліотечна комісія
Д. І. Чорноуського

ИНВ № 1009701

В И Д Ъ М А .

Що вы мени кажете, що видьмивъ немає, якъ я ихъ на свои очи бачивъ! Коли хочете, я вамъ розскажу, яка мени прычта случилась.—Чувъ я одъ старихъ людей, що треба у послидню недилю на масныци, якъ заговляешь, оставыты сыръ зъ остатняго варенька на кутнихъ зубахъ у роти и зъ тымъ сыромъ переночувать. У понедилокъ, у ранци, якъ прокынешься, треба выкынуть той сыръ зъ рота, завернуть его у ганчирочку, тай закласты пидъ пахву и, невыймаючи, носыть пидъ пахвою ажъ до Страстной субботы. У вечери, якъ люды идтымуть на Одыяніе, треба выняты той сыръ, та закласты его изновъ ажъ на кутни зубы, тай и соби пидты до церкви. Якъ прыйдешь, то заразы и дывысь у той кутокъ, де жинки стоять: котора зъ ихъ видьма, у теи буде неприминно на голови дйныця стоять.—Ну, думаю соби: я не я буду, якъ я цего не зроблю! Ну, и зробивъ!

Тилько у велькодну субботу, часивъ за чомре до захода сонця, запригъ я свою Билу у довозку, тай побигъ на часъ у Ярошивку до шидвалу. Нехай, думаю соби, буде и у мене хоч не такъ, якъ у людей, то хочъ такъ, якъ коло людей: Треба и соби купыть пивъ-видерця. А той годъ у насъ, хвалыть Бога, бувъ добрый, алибець уродывъ, зальшня копйка була на

хозяйстви: не грихъ и на циле видро гроши потерять.

Прыізваю до пидвалу, выпригъ я Билу, прывязавъ до полудрабка, пидкынувъ трохи паши, — нехай іѣсть, сердешна. А самъ увійшовъ у пидвалъ, тай пытаю у пидвального:

— А по чому горилка?

— По симъ карбованцивъ, каже, за видро.

— А ну, дай, лышень, пивъ-кварти на пробу.

Взявъ я ту пивъ-кварту, та пидходю до своего воза, тай думаю соби: чи пыть, чи непыть, бо, знаете сами, якый день. — Колы чую, гукае щось на мене:

— Грыцько Семеновичъ, Грыцько Семеновичъ, а идить лышь сюда!

Колы я оглянусь... а тутъ уся наша кунпанія, значетця, изъ своего села люды, сыдятъ у Мусія у Онойка пидъ возомъ, тай закуска передъ ними на рядни лежить: и паляныця, и дри чи три чехони, и пляшка горилки, и чарочка, — усе чисто якъ слидуе. Пидходю я, тай пытаю:

— А може воно грихъ у такый день горилку пыть?

А кумъ Даныло кажуть мени въ отвить:

— Якый грихъ? Вона жъ писна! Хиба іи зъ мяса, або зъ молока женуть?

Може, думаю соби, воно и справди такъ.

— Ну, кажу, просты, Боже, насъ гришныхъ! тай сивъ зъ ними до гурту.

Вышылы по чарци, по другій... а дали такы добре выпылы. Ну, и правду казавъ бісовой виры жидъ, що добра горилка! Такъ мы усе до неи разохотувалысь, що кажденъ ажъ трычы изновъ ходывъ до пидвалу по горилку, неначе бы то на пробу брать, бо такъ на раздрийбъ не хоче продавать проклятый. А дали бачимъ, що вже

не рано: пора и до дому рушати. Запрягли конячекъ, тай ну, зъ горы, що за паньскимъ дворомъ,—на увыпередки.

Та кумъ Даныло, якъ зачепылы Мусія ззаду за крыжалныцю, тай поставылы воза посередъ горы, до горы ракомъ, у верхъ колисьмы. А той, сердешный, якъ полетивъ зъ воза, то чисто бутля зъ горилкою у цуры розбывъ, та объ грудки соби морду розъюшивъ.

Чистый смихъ, тай годи! Добре ще, що гроши у ёго осталысь. А то бы довелось на Велькдень безъ горилки праздныки справлять.

Ну, а поки винъ туды зновъ по горилку поихавъ, поки назадъ, а мы стали его дожидать на нызу, коло парового млына. Обтырлувалысь соби, зробылы зъ возивъ затышокъ, силы пидъ левадою на рови, тай ждемо. А витерь дме такой холодный та ризкий, що страсть!

— Що жъ, кажу, братци, дурно сидить! Якъ вже гришыть, то гришыть. Хочъ разъ, якъ той казавъ, батька у лобъ, хочъ двичи,—однаково грихъ! Вышьемо ще по чарци!

— А де жъ ту чарку взять у бисового батька, якъ Мусій, перекидыаючись, чисто ии на шматки розбывъ?—пытается Семень.

— Пый, дурный, нахильци! Отъ такъ,—кажу я ему,—подывысь;—та взявъ, одиткнувъ чопыка, у барыльци, та якъ потягнувъ!...

А дали кажу: що жъ це, хлопци, за порядкы? Уйба жъ я у Бога теля изывъ, чи що? Що жъ це я одынъ буду пыть?

А воны,—ей-Богу, правду кажу,—уси до одного выпылы по правди, якъ полагаетця, и ни одынъ не одцуравсь. Ну, поки вернувся Мусій, поки зибралысь, поки доихалы, стала вже и ничь.

Доизжаемъ до своего села, вже и до церкви дзвонять.

Тилько-що я выпригъ Билу, заразы нагадавъ за той сыръ. Узявъ зъ-пидъ пахвы ту ганчирочку, насылу перервавъ мотузка, которимъ вона була привязана до пахвы, щобъ часомъ, не дай Богъ, не загубить, выдлубавъ той сыръ тай заклавъ его на кутни.

Та чогось, чую, той сыръ ставъ такый гиркый, та чимсь смердыть такимъ протывнымъ.

Ну, ничого, думаю соби, перетерплю—а буде по моему. Не дурно жь я и морочився симъ тыжднивъ. А дали, думаю соби, треба поспишать, бо щось, я такъ соби замичаю, що той сыръ починае у мене у роти розтавать, а слына, такъ не наче у скаженной собаки, котынытця тай котытця. Та якъ наберетця ии повенъ ротъ, то я боюсь сплюнуть, щобъ часомъ той сыръ сыду свою не потерявъ, тай проглытну ии.

А дали чую, що неначе бь то чогось мени нудно стае, и у животи булькотить починае: ну, нема чого робить, треба швидче идты.

А на двори такъ темно, що хочь очи повыймай. Колы це, якъ выйшовъ я за ворота, де не визьмысь чорна собачка. Така соби невеличка та шустъ мени пидъ ноги. Ажь я на ногахъ не устоявъ, тай упавъ.

— Пишла вонъ!—крычу я на неи.—Де ты взялась на мою голову, пся вира!

А вона неначе бь то и отбигла.—Тилько, що я знявся идты, а вона зновъ до мене. Плутається межъ ногами, и не кусае, и не гаукае, а не дае идты.

Я и туды, я и сюды,—не отступаеся одъ мене бисовой виры щеня. Бачу я, що погане дило

Ну, миркую, пиду я на навкругы. Може вона не догадається, та подумаеть, що я вже раздумався, и кудысь у друге місце пиду. Тай пишовъ по-за Павла Найдю, та по-за Аполлоня; та такъ соби рѣзсуждаю, щобъ черезъ яркъ, тай до церкви.

А ии, сучои виры, десь и немає. Колы це, тилько що я помянувъ Аполлоня, та ставъ на-блжжатця до кинця, що на граныци коло самого ярочка одъ паньскои земли закопаный стоить, колы де не визьмысь клубокъ, такый чорный та здоровый, якъ той лагунъ заубильшки, та мени пидъ ноги. А я сторчъ головою у яръ.

Ну, думаю соби, хочъ рачки, а долизу. Тай ставъ лизты вздовжъ яромъ, щобъ на шляхъ вылизты. А на дни у яру намула, та болота. Ну, це буде добра работа, якъ я увесь чисто умажусь у болото, якъ чортъ. Тоди хочъ и до церкви не являйся.

А дали вже я и не нагадаю, що зо мною було: чи я утомився, лизучи рачки та вытягаючи руки и ноги зъ болота, чи воно на мене якесь наважденіе, або туману напустыло,—алыжь якъ прокынувся я у ранци, якъ тилько мало на свить благословлятця, колы дывлюсь, а я лежу у рови коло паньского саду, якъ вы сами знаете, совсимъ близенько одъ церкви. Увесь умазанный у болоти, якъ чортъ. И голова болыть, и ноги, и руки, а крижи—такъ неначе хто у ступи потовкъ. А сыру у роти вже чортъ ма. Мабудъ вытягла каторжна видьма.

А вы мени кажете, що видьмивъ немає. Якъ немає, якъ я ихъ на свои очи бачивъ и цилу ничъ зъ ными мордувався...

К В А Ш А .

Не дурно, кажуть, що людей слухай, а свій розумъ май!

Мовляла мени, якось на цихъ дняхъ, моя жинка: «У насъ повсигда все не такъ якъ у людей робытця: зачепывъ ты соби одну работу: орешь, та сіешь. Хиба зъ одного поля можно прожить? Добре, якъ Богъ дае, що уродыть, то воно и иде соби такъ, и туды и сюды, а якъ нема урожаю, то що хочешь, те и робы».

— А якъ же по-твоему робыть?—пытаюсь я ии.

— А такъ, каже, якъ по другихъ людяхъ водытця. Якъ бачишь которе, що на одному дили мала польза, то шукае якесь друге средство. А у насъ хочь добре, хочь худо, знай одно, тай годи. Ты жь мени постоянно суешь у очи свою любыму прыказку, що твій батько цего не робывъ и тоби не звеливъ. За рады якого бисового батька я буду тоби совитувать, якъ знаю напередъ, що зъ того однаково ни якого толку не буде.

— Та Богъ зъ тобою, нехай вже на цей разъ буде твій верхъ. Кажи вже, що ты тамъ надумала.

— Скажи мени, каже, для чого мы корову держимо?

— Для молока, кажу, для плоду.

— А! Скажите, пожалуйста, яка велька польза зъ того несчастнаго глечика молока, або зъ

того теляты! Та вона бильше паши изъість, якъ сама вартъ, а те молоко кому воно нужне? Хиба насъ диты маленьки обсилы, або що? Тай чимъ ты іи зимуватемешь, якъ паши чортъ мае. Хиба того настрямка, що на току, надовго стане? Побачишь, що після Риздва доведетця паши куповать.

— Ну, та що?—кажу я іи, а самъ думаю: а де я справи визьму грошей на пашу, бо круты, не верты, а доведетця куповать.

— Якъ, та що? Звистно, каже, якъ нема чимъ скотыну годувать, то мусышь іи повесты на базаръ, та продать. Хиба лучше, якъ вона къ чорту схудне, и тоди дурно, за шкуру, отдамо?

— Та ты не балакай богацько, а кажи швидче дило. Бачу вже я добре, що ты щось надумала. Черезъ те, мабудь, та корова тебе такъ и муляе.

— Бачь, якый швидкій, каже. Отъ визьму на злисть и не скажу. Що це ты выдумавъ поприкать, що мени хочетця, якъ найишвидче сбутъ корову. Велыка мени зъ того польза, або у мене голова дуже болытеме, або ноги, якъ тоби прыйдетця бигать по людяхъ гроши на пашу позычать. Скажить, пожалуста, велыкій мени хлопить!

— Та ну, вже кажи. Хиба я тебе возомъ зачепывъ?

Та не возомъ, а все-жь-таки якось обидно. Я хочу дило казать, а ты перебиваешь и не даешь говорить. Теперечки, кажутъ, добра цина на скоть. За нашу Рябу, дарма що старенька, та дряпакомъ объидяна, можна карбованцивъ зъ трыдцять, або и того бильше узять. Вона, хвалить Бога, сытенька, бо е коло неи добрый доглядъ. Отъ я и надумала: оце якось хвалылысь

кума Мотря, що вони одъ Покровы, продаваючи паляныци на базари, заробылы десять карбованцивъ, ще и тры семьгрывенныкы. А хиба у ихъ богацько грошей у цему дили? Тилько и мають, що на одынъ кулекъ борошна. Отъ я и миркую, якъ бы мы продалы Рябу, то за ти грошы малы бь ажъ онъ скилько борошна. Ты тилько посчитай, скилько можно заробыть грошей на свои гроши—а корова дурно стоить, ще и расходу требуе. Я однаково такъ, неначе дурно, безъ ни якого дила дома седю, тилько готовый хлибъ їймъ, а такъ продавала бь паляныци, тай заробыла бь, якъ бы Господь Мылосердный помигъ, до весны такъ, що може бь и молодшу корову малы бь за вищо купыть, а може, якъ Богъ дасть, до неи ще пару бычечкивъ. Отъ тоди и ты мавъ бы чымъ у поли робыть. А то, до чога не кынъся,—все наймы, та наймы. Отъ черезъ то и польза мала съ поля, що немае своей худобы.

— А щожь, думаю соби, воно такъ, неначе бь то и до дила выходыть. Хиба це якъ, крадяне чи що, якъ заробышь лышняго карбованця?—Помиркувавши такъ межъ собою, узявъ я у понедилокъ тай повивъ Рябу на торговыцю. Недовго и водывся, та продавъ ии нашему-таки Мошкови ризныкови за трыдцять карбованцивъ безъ двохъ злотыхъ.

Заразъ пишылы мы у двохъ зъ жинкою у лавку до Ицка до Очеретяннаго, та купылы трохи не на вси гроши петлеваннаго борошна. Тай добре борошно продае, матери его кувинька зъ каторжнымъ Ицкомъ! И де винъ его тилько до стае? Прямо таке биле, та пухке, що чудо, а мягко помелято, що, чорты его батька душу знае, де вони таке каминья берутъ. И капли не трищыть.

Дали зайшли до рабына, та взяли сухихъ дрожжей ажъ пять хунтивъ одразу, щобъ другій разъ не гаятьця, бигаючи, якъ часомъ не стане. Не дуже велики гроши ти дрожжи стоять. Якъ яка пачка и останетця, то чортъ ии беры, бильше думаемъ заробыть.

Попросылы мы кума Омелька пидвезты бо-рошно до нашої хаты, тай потюпалы сами по-маленьку за тимъ возомъ до дому.

Якъ прыйшли та пообидалы, заразъ и нага-далы, що немає у насъ такои великой дижи, щобъ одразу усю росчину росчиныть. Що тутъ, матери его хринъ, робыть? Знаешь, кажу, жинко, що я зроблю? Пиду я, лышень, до Емченка та позычу у его переризъ одъ паровой машины. Знаешь, що воду у ему держать, якъ молотять? Здається, у ему вся росчина помистытця.

Та, спасыби, добрый чоловикъ той Емченко, не отказавъ. А то було бь добра кумедія. Хочъ що хочешъ, те и робы. Гроши за корову мы уси чисто зъ жинкою потерялы на покупку. Прямо, хочъ гвалть крычи, або откажись одъ кумерціи.

Росчиныла жинка тисто, натопыла пичъ та за сутки выкынула бильше, якъ пивсотни паля-ныць. Тай заморылась вона, сердешна, коло того тиста! Прямо зъ неи не то що питъ, а прямо юшка яка-сь бигла, поки вымысла той переризъ. Ажъ сорочка уся мокра зробылась, якъ хлющъ.

Попросывъ я на часъ воза у сусида, тай по-визъ ти паляныци на базарь.—У насъ, знаете, не село, а такъ неначе-бь-то мистечко. Е чи мало ла-вокъ зъ крамомъ и всякою всячиною, а по поне-дилкамъ-таки добрый базарь стае. А у други дни на тыждни сбирается сбиговысько, такъ не-величкый торжокъ. Такъ, разни перекупки буб-

лыки, паляныци, литомъ—кавуны, дыни и всяку всячину продають. Всякого народу по всякъ день набираетця до пропасти. Ти идуть черезъ село на заробитки, ти вертаютця назадъ, а ти такъ идуть. Покинувъ я тамъ жинку, а самъ пишовъ до дому за своимъ диломъ.

Ажъ у вечери, таки пиздненько, прыїзжае вона зъ базару.

— А що, пытаюсь, богацько уторгувала?

— «Та де тамъ, каже, у бисового батька! Прямо якъ показылысь уси чисто люди. Никто и не пытае паляныць. Уси чисто у одынъ голосъ голосять: давай имъ калачивъ, тай годи».

— Що жъ его теперычки робыть? пытаюсь я.

— Треба, каже, паляныци на калачи перероблювать. Нема чого богацько и выдумувать. Порижемъ ихъ на шматки, розмочемо у води, заудамо окрипомъ, додамо ще борошна, розмишаемъ усе до купы та напечемъ такихъ калачивъ, що кращихъ и не треба.

Ну, нема чого довго думать та розбалачувать. Заходылысь мы коло тихъ паляныць, поризалы ихъ геть чисто и розмочилы, якъ жинка казала, замисылы вже у двохъ, щобъ вона сама часомъ не пидирвалася мисючи таку сылу, та напеклы тихъ калачивъ, щось дуже богацько. Я вже и не личивъ, бо боявся, що прямо и лыки загублю.

Прыїзжае жина изновъ, у друге зъ базара, а я вже ничого и не пытаю, бо бачу, що вона чогось така смутна та не довольна.

Знеслы мы ти калачи у хату та позакладалы чисто уси лавки, и стиль, и викна, и прыпичокъ. Прямо де хочъ дивай! Нема вже куды и класты, и сисы нема де.

— Просто чистый глумъ, тай годи, робытця на базари, каже вона мени; никто и не пытавъ

за калачи. Уси люды въ одынь голосъ бажають: давай имъ кваши, кваши и кваши.

Ну, нема чого робыть, треба перероблювать калачи на квашу.

Насылу выбигавъ я по селу великаго казна. Чистый наживъ я соби хлопить. Поки мы не занималысь кумерціями, сидивъ я соби дома спокойно. А тутъ—або бижи, щось позычай, або просы чого-сь, а дома сиды на одному хлибови, бо, звистно: якъ хозяйки нема,—нема и порядку у хати.

Ну, поризалы мы ти калачи, розмочылы ихъ у води на кисиль, перемишалы зъ борошномъ та заварылы квашу вже на двори, бо де жь помистыть таку пропасть у пичи? У насъ пичь, звистно, для своей обыхидки постановляна, а не для кумерціи.

— Ну, знаешь що, Грыцьку, каже вона мени, якъ мы вже все чисто попоралы:—иды ты сегоднѣ на базаръ, бо мени треба дома остатця, де що у порядокъ произвесты. Подывысь, якый ты скрызъ рейвахъ завивъ.

— Добре, кажу; я одъ цего не цураюсь, алыжъ перше треба когось покликать, щобъ перериза зъ квашею на визъ высадыть.

— Чи ты здуривъ, чи дурный пипъ тебе хрестывъ? Таке ты прыставляешь, що и купы не держытця. Хиба ты хочешь усю чисто квашу по шляху росхлюпать? И не выдумуй мени, пожалуста. На вози я везты не позволю,—якъ соби хочешь. Треба таки пидтяжки зъ каната зробыть та тоби самому на плечахъ однести. Хиба тутъ далеко, або ты малый, нездужаешь пиднять? Не бійся,—не пидирвешься. Тоби бь ще другого такого причепыть, то байдуже. Здоровый, хвалыть Бога, якъ кать. Бижи, прынесы

каната та прыправь его до перериза, а я, якъ буде готово, завдамъ на плечи».

Нема чога робыць. Схотилось кумерцыямы занятця, то купцюй, Грыцьку, хочь ~~чы~~ тудуль трищатеме.

Пиднявъ я того перериза зъ квашею, ледви на ногахъ стою. Такый важкый, що прямо чую, щось наче мене до земли тягне. Алыжь, думаю, байдуже, якось напнусь, може допру его до базара.

Тилько що я повернувся та хотивъ у двери просунутця, а вона мени и каже:

— Пострывай, боюсь я, що ты, якъ тилько пороспродуешь квашу, заразы пидешь до шинку та пропьешь гроши. Що мени зъ тобою робыць: и дома нема кого покынуть, и тебе самого боюсь пустыть. Знаю я тебе добре, що ты за цаца! Ты заразы почнешь своимъ родычамъ, который пидйде, то тому кухлыка, то другому роздавать, а решту пропьешь. Отъ несчастье, бидна моя головка! Що мени у свити Божому робыць! Прысягай заразы, що усе, що уторгуешь, до копйки до дому прынесешь. Стань о тутъ о, повернись мордою до Богивъ, перехрестысь, ударь поклону и забожись, що не будешь марно грошей терять и уси чисто до дому прынесешь.

Крутуюсь я по хати, якъ дурный, зъ тимъ переризомъ. И канать риже плечи, и не можно зигнутця, щобъ удобнище стать, бо опасуюсь, щобъ квашу не розлыть, и важко, бо переризъ назадъ переважуе. Нема чога робыць, треба швыдче прысягать, бо дали, бачу, не выдержу.

Ставь я протывъ покути и кажу:

— Якъ я що, або що, то нехай мени онъ що, не то що!

А вона кричитьъ, якъ нависна:

— Хрестысь и вдарь поклона, бо я такъ однаково не повірю.

Не поспивъ я трохи зигнутця, щобъ поклона ударить, такъ мене той переризъ и потягнувъ до земли, неначе хто мене зъ заду упхнувъ, а я якъ упавъ ракомъ, а та кваша уся чисто черезъ голову полылась та геть по хати розбиглась. Чисто и лава, и стины, и стилъ,—и усе кругомъ позаяпувалось у квашу. А я, якъ выплутався зъ тихъ канативъ та мотузківъ, та выпручався зъ-пидъ перериза, та глянувъ на себе, то ажъ злякався. Умазався у квашу, якъ сатаца. И голова у кваши, и мордяка у кваши, и борода у кваши, и за пазухою кваша, и спына, и боки, и руки, и по за халявами,—скризь повно пональвалось.

А вона и каже:

— Отъ такъ и лучше, нехай не буде ни твоей ридни, ни моей.

Отъ таки случаи бувають у кумерціи. Не заробивъ проценту, ришывся и стоуна.

На другій разъ буду помятать, що зъ нашого брата, хлибороба, звистно, таки купци, якъ зъ собачаго хвоста рашето.

ПОСУНЬСЯ.

Не знаю, че я вамъ розказувавъ, якъ я жє-
нївся? Якъ ни, то послушайте, яка съ того ку-
медія трохи не прыключилась. Ще добре, що
воно такъ окончилось, а то була бь не то що
кумедія, а чистый глумъ та страмъ. Отъ постры-
вайте.—я все чисто по порядку розкажу, якъ це
дїло було.

Бувъ я одинъ у покійнаго батька, якъ палець.
Ну, вы, мабудь, и сами добре знаете, яки колысь
порядкы були. Робышь, бувало, цїлисиньки дни,
що батько прыказують, никуды не ходышь, ни-
кого не бачышь, тилько знаешь, що робышь зъ
ранку до вечора, исы та у ночи спышь.

Теперечки молодымъ добре жить.—Всяке, що
хоче, те само соби робыть, мае свою волю та
живе своимъ розумомъ. Отъ черезъ те и легко
молодому чєловикови межъ людьмы натертысь
и всякои прахтыки набратця.

Отъ, якъ я пидрисъ та ставъ вже-таки здоро-
вымъ парубчакомъ, такъ, що и вусы почалы за-
сиватця, надумалы покійный батько, що пора
мене оженыть.

— Краще, кажуть, буде, якъ молодшимъ оже-
нытця, якъ мае дєсь по чужимъ жинкамъ та по
досвиткамъ тягатця та балуватця. Зъ того паруб-
боцтва ни якои пользы немає. Краще, якъ мае

десь ходыть, нехай сидыть дома коло жинки та хозяйства глядыть.

Ну, пияся такой рады, заклыкалы покійныкъ гатко до себе своихъ бротивъ, моихъ, значитця, цядькивъ, щобъ посовитуватця, у який край зунутця, щобъ кого видходящаго для мене выватать.

Радылысь вони щось довго и надумалы пидты у сусидне село до Захарка до Джигурды та попытать счастья.

А той Захарко бувъ соби человекъ богатенькый. Мавъ шість воливъ, дви коровы, четверо добрыхъ коней, чи мало дрибногo скоту, изъ пивсотни овечожъ, та ще до того купывъ у вичность десять десятынъ поля, та живъ соби на тымъ поли хуторомъ. И було у его тилько и дитей, що дви дочки. Одна, та, що старша, була, мабудь, на свою матирь похожа. Така була дорнява, та гарненька. Хочь я тоди ще совсимъ дурный бувъ и ничего у цему дили не розбиравъ, алыжъ и я бачивъ, що була вона така, що кращою и не треба.

А меньша—чисто якъ зъ батька змалевана. Якъ бы надила штаны, николю бь и не пизнавъ, що не Захарко Джигурда. Така сама, якъ и винь. Широка у крыжахъ, прысадькувата, товста, якъ жлукто, ноги пидъ нею, якъ товкачи у ступи, голова, якъ макитра заубильшки, тварь широка та кругла, якъ дно зъ бочонка, тай ще до того ряба та покопана виспою, якъ рыля. Очи маленьки, якъ осокою попроризуваны, та сидять такъ глыбоко десь тамъ у голови, що мало що ихъ и выдно, тай ще до того немае двоухъ переднихъ зубивъ.

Ну, та дарма, що погана була,—а здорова и робоча, якъ добрый виль. Прямо така робит-

ныця була—царство небесне!—що я и доси за нею жалкую. Ну, и правда, що була здорова. Бувало, якъ заговорыть до тебе, чи у хати, чи на двори, то такъ, неначе зъ барыла дме. Прямо ажъ луна по хати иде и у вухахъ лящыть.

Отъ и теперь друга моя жинка и ничего себи: не погана и проворна до работы, а сылы теи немае. Куды ии гришнои до моеи покійныи Горныны, щобъ ии земля перомъ!

Ну, писля такой рады, пишли мы у осени до Джигурды зъ старостамы старшу дочку сватать. Перебалакалы зъ старыми, забралы рушныкы, выпылы могорыча, змовылысь, щобъ писля другои Пречистой пиднять весилье. Ну, нема тутъ чого довго казать, зробылы геть все, якъ положаетця, тай вернулысь до дому.

Незабаромъ прыйшла и Пречиста. Одгулялы мы у молодой сватанье, булы и музыки, и все чисто.

Тилько я, хочъ и дурный бувъ, а ставъ прымычатъ, що моя молода неначе бь то смутна, та очи у неи чого-сь заплаканы. А у вечери, якъ уси вже гости поросходылысь та поклалы насъ зъ молодою спать,—бо по нашихъ мисцяхъ такий вже звычай, що молода лягае спать зъ молодымъ, а старша дружка—зъ бояриномъ,—ну, та бачу я, що вона на мене не хоче и дывытця. Повернуласъ до мене спыною, мовчить—ни пары зъ усть. Тилько те и промовыла, якъ я щось, вже не нагадаю що, до неи забалакавъ: «Отчепысь ты одъ моеи души, каже, къ бисовому батькови. Такой ты мени протывный. Прямо и очи мои не хотылы бь тебе бачыть!»

— Ну, кажу, якъ не хочешъ, то и не треба. Та одвернувся и я одъ неи, тай заснувъ.

Отъ якъ пройшла Покрова, почалы гулять весиле. У субботу трохи не до свита гулялы у молодой, а у недилю поихалы до церкви. Я, значитця, зъ молодою та боярынъ зъ дружкою силы на визъ—та гайда, бо пишки далеко идты,—верстовъ, мабудь, изъ пять, якъ небильше, буде одъ ихняго хутора до церкви.

Якъ стали мы пидъїзжать до села та зъ горы на греблю спускатця, чуемъ—вже дзвонять на «достойно».

Бачу я, що прыпизднылысь. Давай я зо всеи сылы погонять коней, щобъ якъ найшвыдче добигты. То погонявъ батогомъ, а то почавъ лупыть пужальномъ прямо вздовшъ спыны та по жижкамъ. А воны бижать на весь духъ, крутять хвостамы та пидхвыцують. Пидбиглы, знате, до ограды, а я взявъ та покынувъ коней непрывязанныхъ, тай мерщій до церкви, бо дуже боявся, що батюшка не схотять винчать за те, що прыпизднылысь тай на службу не поспылы.

Та я вамъ по правди скажу, що николы перше мени не доводилось бачить, який порядокъ ведетця, якъ винчаютця. Увійшлы мы у церкву тай стали зъ молодою рядомъ у куточку. Якъ отправылы батюшка службу, то стало насъ до винця ажъ чотыри пари одразу. Теперь, якъ я вже двичи винчався, то добре знаю, зъ якого боку треба ставать коло молодой. А то, звистно, якъ молоде, ничого не тямить, ставъ я коло ней зъ пидручняго боку. А боярынъ мени и каже: «чуешь, посунься на другій бикъ, бо ты не тамъ ставъ. Поступысь на бороздній бикъ».

Не успивъ я перейты, колы це выходять батюшка. А я стою та дывлюсь, що воны будуть робыть. Колы чуо, ~~щось менє~~ ~~зновь~~ одпыхае

Бібліотека імені
Д. І. Чижевського
ІНВ № 1009781

и каже нышкомъ: «посунься трохи», тай претця прямо попередъ мене, тай стало коло молодой.

Почалы батюшка читать, а дякы спивать, а дали, якъ повелы ихъ всехъ кругомъ, то зробилась така колотнеча, що ничего и розибрать не можно.

Та и я, щобъ не отставать одъ гурту, обійшовъ зо всима щось разивъ зо-два.

А тамъ ставъ народъ изъ церкви выходить, а я стою та дожидаю, що ще дали буде, бо незнаю чи повинчалы вже мене, чи ще будутъ винчать, та думаю соби: може моя молода такъ соби чого, може за якимъ диломъ зъ церкви на часъ выйшла.

Колы вже не скоро выходятъ батюшка, щобъ вже до дому идты, тай пытаютця мене:

— А ты чого, козаче, ждешь?

— Жду, батюшка, кажу, щобъ перевинчалы бо вже не рано. Дома уся чисто ридня жде. Мабудь я и такъ опизднився.

— А съ кимъ же тебе винчать, — пытаютця вони.

— А тутъ, кажу, десь була моя молода.

— Хиба я знаю, де вона дилась. Якъ же я буду тебе винчать, якъ нема съ кимъ? А хиба, пытаютця, ты договорився зо мною, щобъ на сегодня винчатця?

— А вже жъ, кажу, хочъ не я самъ, то батько договорялысь.

— А хто жъ такой твій батько?

— Семень, кажу Ткаченко, ажъ изъ Выпханкы

— А молода чія дочка?

— Захаркова, кажу, Джигурдова.

— Що це ты мени таке белькочешь, якъ пивъ-часа назадъ перевинчавъ Захаркову дивку. Я жъ ии добре знаю, бо вона постоянно до цер

квы приходять; и батька и знаю, якъ облуплянаго, и усе посымейство.

— Ой, мени лышечко!—кажу. Та бачу, що перелывки, та мерщій хода, та до коней.

Якъ выскочивъ я за ограду,—колы оглянувь на вкругы, а коней десь немає. Тутъ я нагадавь, що поспишаючи, щобъ не опизднытця до церкви, я не привязавъ коней, а вони, мабудь, уतिकлы до дому.

Ну, нема чого робить. Пидибравъ я полы у свитци та якъ засмолывъ мерщій, скільки сылы, пишки.

Бижу, ажъ сорочка на мени мокра стала, хочъ выкруты, ажъ питъ очи залыва.

Пробигъ я такъ верстовъ зо-двѣ, трохѣ не луснувь. Та спасыби добрымъ людемъ, що перенялы коней та прыдержалы, а то бувъ бы, мабудь, перервався, якъ бы довелось ажъ до дому бисты та догонять.

Поспишаю я до дому, а самого такый жалъ бере. Сижу на вози та плачу. Такъ мени жалъко, що страсть! Що я тутъ худе хотивъ зробить, якъ думавъ оженытця. Хиба уси людѣ не женятця? Ну, не хотила за мене идты, то такъ бы и казала. На що пидманювать, та мени такый страмъ робить, та ще и до росходу доводить. Хиба у мого батька гроши крадяны, чи що?

Я жь и музыки нанявь, и за винчанье заплачывъ, а теперь за мои жь гроши, хтось другой повинчався та ще буде зъ мене глузувать та смиятця. Хиба я якъ, на смихъ зроблянный, аи що?

Якъ прибигъ я до дому, то мерщій ухопывъ своего батька на визъ тай гайтъ, якъ найшвыдче, махнулы у двоухъ до Джигурды. Колы не доиз-

жаемъ мы до его подвирья, а музыки выходятъ наупротивъ насъ, бо люды мене побачилы, якъ я ще зъ горы бигъ. У бубонъ бьютъ, скрышка грае, басъ гуде,—уси чисто люды выходятъ зъ хаты, щобъ молодыхъ по звичаю устричать. А я тутъ прямо-таки не выдержавъ цего страму. Якъ скочу зъ воза, якъ замахаю на ихъ рукамы: не треба, крычу, не треба!!..

А воны не чують за гомономъ та не прымичають, що я самъ одынь безъ молодой, бо за киньмы не видно, та затыняють ще кращой; прямо галось такой пиднявся, хочъ вуха затыкай клочамъ.

А я, не повирите, такой злый зробився, та такъ розбисывся, що выдеръ той бубонъ у музыки зъ рукъ та трохи ему головы не побывъ, та люды якось спынылы.

Ну, та якъ розказалы мы зъ батькомъ свой ридни, яку мени штуку у церкви Джигурдова дочка пидстроила, якъ накынулысь мы уси гуртомъ на старого Джигурду, то винъ ажъ перелякався, бо бачыть, що насъ бильше и наша сыла бере. Прямо трохи не побылысь.

А дали, якъ накрычалысь до смаку та трохи уси уговталысь, старый и каже:

— Що жь, люды добри, хиба я у чому вынный у цему дили, хиба це моя направа, або я що знавъ? Якъ бы я не схотивъ свою дочку за васъ замижъ отдавать, то хиба хто мавъ право мене пресылувать? Вирьте Богови, що це вона, мабудь, знюхалась зъ тымъ Иваномъ Лысодидомъ, що у мене въ году служивъ, та змовылась зъ нимъ нышкомъ, тай повинчалась.

А батько ему и кажуть:

— Ну, чи вынный ты, чи невынный, а такъ мы зъ подвирья не выйдемъ; я прямо готовъ тутъ

хочь и зимуватця. Заплатить мени, якъ хочете знать, за безчестіе и вернуть мій расходъ, а то и, побый мене Богъ, и знать ничего не хочу. Защо вы мою дѣтynu опорочылы?

— Знаете, що я вамъ скажу, каже намъ Джигурда.— хйба и я не мавъ расходу? У мене грошей ще бильше якъ у васъ пишло. А ну, почитайте, лышень! Треба це дило якось инше подаднать. Хйба вамъ непременно такъ Насти захотилось? Берить Горпыну, везить ии хочь и заразъ зъ Богомъ до церкви—и дилу кинець, и не буде ни якои претенціи. Однаково вже утратылысь и вы, и мы, все чисто весилье пиднялы и людей зйбралы, и все готово, якъ слидъ. Богъ вже зъ вами; я и самъ бачу, що Горпына погащица одъ Насти на лыци. Нате вамъ на прыдану ще одну пару воливъ, и край, та быйте руки!

Бачимъ мы, що старый дило каже. Недовго и думалы, бо бачимъ, що нема чого другого робить; силы на возы, та до батюшки, та заразъ у ту саму недилю и перевинчалысь.

Насылу батюшку упросылы, а то бувъ бы намъ лышний уронъ, якъ бы ще надовше отклатать весилье.

И проживъ я зъ своею Горпыною щось годывъ зъ висимнадцять такъ, що краще и не треба. А скилько вже годывъ пройшло зъ того часу, якъ це случилось, а я и доси не можу терпить, якъ кто мени скаже: «посунься».

Такъ заразъ и разсердюсь и починаю сваритця.

---

24 мая, 1902 года.

Д. Марьевка.

ПРЫСТРОИВЪ ГРОШИ.

Хочь кажить, хочь не кажить, я однаково не-повирую! Хиба може цему правда буты, щобь у раньши годы уси чисто люды булы честни, а мошенныкивъ, щобь и у заводи небуло. Вирьте совисти, ей-Богу, одынъ чортъ,—чи собака, чи хортъ. Було однаковисинько тоди, якъ и теперь, що бильше було мошенныкивъ, якъ честнихъ. Звистне дило, я и самъ помятаю, що таки годы раньше булы, що люды одынъ другому таки бильше вирылы, не такъ якъ теперечки, що ни-кто тобя и шага наборъ не дасть, або якъ хто и позычыть, то нема того, щобь на совисть, а за-разъ давай ему або росписку, або вексель, та ще прыйды до его до хаты симъ разъ, та просы, та кланяйся.

А винъ ще до того, якъ злупыть зъ тебе про-центъ, тильки держысь, ажъ пальци знать буде. Хвалыть Бога, якъ которе визьме десять копі-екъ зъ карбованця у мисяць, то це ще назы-ваетця совистный человекъ. Алыжь це не черезъ те, що люды гирши поробылысь. Колысь не такъ роскишно жылы, то не було для чого и мудрувать та химерыки разни выдумувать. Для чого булы нужны старимъ людамъ гроши? Щобь по лехамъ закопувать та по стижкамъ ховать, або що? Хлиба у ихъ було доволи, кожухъ та свыта зъ своихъ овечокъ, здохла свыня,—облу-

пывъ зъ неи шкуру та поморщивъ постолы—и мае у чому ходыть Богъ знае доки, або ходыть босый и нема ему ни якои вады; штаны та сорочка зъ своихъ конопель, шапка и рукавыци зъ свого баранця,—куды не кынься, все не куповане. А теперь понаставалы таки годы, що за чимъ не посунься, все купы та купы, бо таки вже теперь люды понапложувались, що сама пайпоследнища биднота, що и кота у хати немае, то онъ якъ одита ходыть. Хлопцямъ давай спинжака, чобиты зъ заграничної шкапыны на рыпахъ, сорочку зъ манышкою у складочкахъ, картуза паньскаго зъ спренжыною, а дивкамъ заказуй у жида у портного подмостонъ зъ корту, кохту пидъ баску зъ широченными рукавами, такъ що у кажный и по тры чорты не надме,—мабудь аршинивъ по два на ихъ сытцю пиде. Та разни ботыки на закаблукахъ, та панчохи, та щипци якисъ повыдумувалы, щобъ чуба на голови прыпикать та пидкрутювать. Отъ черезъ те саме и треба батькамъ головою крутыть, бо на ци вси вытребеньки богацько грошей треба; а которе хдытъ одите, по старосвитцки, зъ того и диты мали сміютця та глузують.

Отъ и мусять люды мудрувать, бо копійка усякому нужна; отъ черезъ те вона и стала дорога.

А колысь гроши булы нипочому, и хто ихъ мавъ, то не знавъ куды ихъ дивать и що зъ ними и робыть.

Отъ и я помятаю такый случай, що бувъ зъ моимъ-таки покійнымъ батькомъ. Нажилы вони за скилько годивъ, що прожили на свити та соби и дитямъ у всему отказувалы,—бо страсть яки булы—царство небесне!—скупы.—двисти зъ чимсь карбованцивъ. Все бувало складають, та склада-

ють кажду копійку у глечикъ у комори, такъ, що никола и не личылы. Якъ надумалы вони якось зимою у вечери та заходылысь личить ти гроши, тай забулысь викна позатулять. Ну, и почалы зъ того часу зъ тыми грошыми носытця, якъ китъ зъ саломъ, бо дуже боялысь, щобъ хто, не дай Богъ, у викно не пидглядивъ. Прямо не знають куды бь зъ ными диться и де бь ихъ заховать. И боятця, що хтось украде и опасуютця пустыть у якусь кумерцію; носять ихъ коло себе за пазухою, або у халяви, тай годи. Прямо боятця зъ хаты на двиръ выйты, щобъ не загубыть, або щобъ часомъ хто не убывъ, або не выдеръ тихъ грошей. Ажъ схудлы та на лыци зминылысь черезъ той хлопить та думки.

Поки вони ихъ складалы до купы у тихъ глечикахъ, то бувало никола и не безпокоятця, а якъ надумалы переличить, чи богацько ихъ тамъ набралось, та якъ побачылы, що ихъ така сыла, то прямо и глуздъ загубылы. Сидять цилисинькый день у хати, никуды не выходять и держатця рукою за торбу зъ гришмы, щобъ не выпалы часомъ. Не берутця ни до якои работы, а якъ увийде хто зъ чужихъ у хату, то ажъ на лыци минятця зъ переляку, щобъ той не нарокомъ не замитывъ, що у ихъ е гроши та у ночи не прыйшовъ ихъ заризать зъ матирью и посемействомъ. А якъ настане ничъ, то не сплять до самого свита, та сыдять на лавци коло мысныка, не далеко одъ хатнихъ дверей, и сокыра коло ихъ лежить, щобъ заразыть якъ хто чужий увийде, его и зарубать.

А дали, мабудь, очортило имъ и день, и ничъ ти гроши вартувать, та надумалы вони пидты и оддать ихъ нашому сусиди Гараськови Пиндюрови до схованки.

Вы мабудь того Гараська не знаете, бо винъ вже давно померъ. Винъ и тоди бувъ старый человекъ. Такой соби бувъ богобоязный; постоянно бывало, якъ тилько до церкви задзвонять, винъ заразъ поспишае мерщій, щобъ попередъ батюшки поспить. Стане коло крылоса близьенько, хрестытця и бье поклоны усю службу та свичкы ставыть.

И бувъ той Пиндюрь человекъ заможный и постоянно тилько те и робывъ, що менжувавъ воламы.

Отъ приходять до его батько тай кажутъ:

— Слухай, Гарасько, я маю одно дило до тебе. Тилько напередъ забожись, що никому не скажешъ, щобъ я тоби не сказавъ.

А той не довго и одмогався, повернувся до покутя, перехрестывся и каже:

— Нехай мене Богъ побье на цимъ самимъ мизци, якъ я кому хочъ слово промовлю.

Писля такой ричи, батько ему и кажутъ:

— Принись оце я до тебе, голубе, свои гроши. Визьмы ихъ, пожалуста, до себе. Ты до ихъ человекъ привышный, знаешь якъ зъ ными орудовать, а у мене ихъ або хто выдере, або я самъ загублю, або хто украде, та ще и мене, не дай Богъ, убье. Прямо боюсь я ихъ и у хати держать. Якъ ты коло ихъ що заробышь, то я знаю добре, ты мого не схочешъ и мени якогось лышняго карбованця за те перекинешъ. Тилько, знаешь що, забожись мени ще разъ, що якъ кто попытатеме, чи бравъ ты у мене гроши, то ты будешъ у одну душу казать, що не бравъ и не бачивъ ни якихъ грошей. Хочъ и я самъ прылюдяхъ попытатему, кажи у одно слово, не бравъ тай годи. Бо я цего, Боже, якъ боюсь, якъ розійдетця по сели поголопка, що я маю гроши! Ну

его, я цего не хочу. Не дай Богъ якого несча-
стія. Знаешь яки теперь люды. Я и такъ ци дни
трохи не пропавъ одъ переляку та одъ безпо-
койства.

А той бисовой виры Захарко и забожився, и
запрысягнувся, що никому у свити и слово не
скаже и буде передъ самимъ батькомъ пры лю-
дахъ отказуватця и казать, що ни якихъ гро-
шей у ихъ не бравъ и николи не бачивъ.

Ну, и правду сказавъ, не дурно, мабудь, и за-
божився. Такъ и померъ все кажучи, що не
бравъ у батька ничого—тай годи. Такъ и лясну-
лы на вики батькови гроши увси чисто, такъ що
и копійки не побачылы.

А вы кажете, що колысь уси люды булы чест-
ни? Честни, мабудь, якъ Берковы штаны, таки
сами, достату, якъ и теперь.

ПИДКУСЫЛА НЕЧИСТА СЫЛА.

А ну, братъ, спробуй, прожывы увесь вѣкъ безъ гриха, а тоди балакай. Бачивъ я на вику и не такихъ, якъ ты, а якъ причепытця хороба, то ничого не поможе. Иншій проживе сорокъ, чи пятьдесятъ годъ и не спиткнетця и разу, а якъ пидійде несчастный случай, то и не выдержитъ та зробить такого гриха, що и самъ не радъ. Було бь не дыво, якъ бы бидни гришылы: каждому хочетця того, чого у его немае,—колы и богати недовольни тимъ, що у ихъ е, бо имъ хочетця ще бильше мать. Бачыть человекъ, що заробить важко, а обмануть кого, або свыснуть, якъ воно плохо лежыть—легка работа, ну, и забувае за грихъ, бо думает: зроблю на цей разъ, а на другій зарикусь та спокутую грихъ, а якъ що, то и спостыть можно; а може воно такъ менетця, що никто и не знатеме. Воно добре, якъ удаетця, а якъ ни, то отвичай. А хыба тому добре, що у его узято? Може той працювавъ цылый свій вѣкъ, а другого пидкусить нечиста сыла, а винъ и тягне зъ чужого воза на свій.

Не дурень, мабудь, выдумавъ прыказку, що якъ украдешъ, то матемешъ, а якъ попадешся, то знатемешъ.

Вы думаете, що человекъ иде на грихъ по своей охоти? Де тамъ у бисового батька!

Иншій разъ и не хотивъ и боявся бь зачипать, колы бисовой виры анахемска нечиста сыла пидстроить, що будь ты найчестнїйшїй человекъ у сели, однаково не выдержишь, бо звистно: душа не каминюка.

Бувъ у насъ человекъ у сели. Проживъ винъ щось годивъ зъ сорокъ, або и бильше, и бувъ такый честный, що всяке, не то що гроши— и жинку свою на его повирыло бь. Жывъ той человекъ близенько коло мене и бувъ ще до того мени кумъ. Передъ самыми Риздвяными праздныкамы нанялы его наши-таки батюшка поїхать до вокзала привезты поповыча. Батюшкыны кони булы десь у розгони, а у кума у мого, у Ивана, було двое добрыхъ шкапынять. Одна гнида та лысенька, а друга каштанувата та таки обыдви жерстоки на іизду, що ты ихъ держи за вижки обома рукамы, а воны пруть, якъ скаженны и батога имъ не показуй, ажъ поки не пробіжяты верстовъ зо дви, а тамъ трошки уговтаютця и пидуть тупачка.

Передъ тымъ, якъ винъ мавъ зъ дому выїзжати, выпавъ добренькый снижокъ, а у до-свита перевився той снїгъ на мегычку, а тамъ на дощикъ, зробылась одлыга и почало роставать. А до вокзала, якъ сами знаете, хочъ и кажуть, що сорокъ верстовъ, ну, а якъ почнешь іихать, то набыретця бильше, якъ пивсотни. Одїихавъ винъ чимало, бачыть—кепське дило выходыть: починая снїгъ пропадаты. Вывернулы кумъ кожуха на-выворить, на верхъ вовною, щобъ не змокнуть та не збавыть его часомъ на вики, бо кожухъ бувъ у его—Боже! який добрый. Билый, зъ мищаньскимъ комиромъ, и на полахъ и зъ бокивъ таки праздныки скрызъ поросшиваны, що гарно на ихъ и глянуть. Ажъ симьнадцать

карбованцивъ зъ половиною дали вони за его кожухарови, якъ куповали у Гуляйполи. Прямо не грихъ дать за такого кожуха и два десятки, якъ бы куповать протывъ зимы, а то, бачыте, кумъ догадалысь купыть его весною, якъ цина на кожухы зовсимъ опадае. Ну ідуть вони соби помаленьку, конячата бижать тюпачка, бо прыморылысь сердешни, а кумъ лежать у санькахъ, скорцюбылысь, зробыли зъ мишка вочка. надилы поверхъ шапки, щобъ не змокла и незбиглась, и думаютъ соби: „Чи іхать, чи вернутця?“ И жалько кожуха, и не хочетця коней поризать, бо дорога де дали все гирше стае, и неохота дурно гаятця та дня марно терять, бо знають добре, що батюшка и злогого не дадутъ за цю гайку, ше и вылають добре, що пидманывъ та поповыча не привизъ.

„Чорты его батька дупу знае, що его и робыть?“ А дали думаютъ: „буду іхать, що Богъ дастъ. Може у ночи пидмерзне, то воно якое и удастця сбутъ цю хуру и заробыть на праздныкъ якогось лышняго карбованця“.

Повернулысь вони задомъ до витра, зарылысь у солому, якъ той пидсвынокъ у морозъ, и нема имъ ніякои вады. Прямо такъ имъ тепло зробылось, якъ на пичи. Кони бижать соби помаленьку, а вони почалы дримать. Колы чуютъ, чогось шкапынята такъ сыльно жахнулысь у бикъ. Трохи санокъ не перекинули на бороздни.

Гулькнулы вони зъ теи соломы, оглянудысь наукругы, щобъ побачыть, чога це кони перелякалысь, колы бачать, що щось посередъ шляху манячить рядныною накрыто. Якъ побачылы вони таку штуку, то, вирьте Богови, ажъ волосья у ихъ на голови до горы пидня-

лысь одъ страху, бо зъ просонья не розибравши, що воно таке, подумалы, може щось человека убыло тай покынуло на шляху. А дали прочухалысь, протерлы очи, поки спынылы коней, злизлы зъ санокъ та пидійшлы близенько, тай побачылы, що лежить тры лантухы здоровецькихъ, позашиваныхъ шпагатомъ.

Стягнулы вони зъ тихъ лантухивъ ряднину та распоролы зубамы шпагатъ, а тамъ, вирьте, повно узвару насыпано. Усякой овощи: и груши, и кислицы, и сливы, однихъ вышень не було. Покуштувалы вони та бачать, що той узваръ такий добрый та солодкий на укусь, що такого у насъ у сели и не продають. У насъ жидкы постоянно держать узваръ або зъ червою, або пойдяный шашлямы.

Сталы кумъ та думаютъ: „якъ бы воно ти лантухы загубыло, то не byly бь вони накрыты рядомъ, и лежалы не у купи, а по одному у болоти и небула бь пидстеляна пидъ ными солома. Ну, а нащо воно покынуло ихъ середъ шляху? Ну, що, якъ, не дай Богъ, пидиде хтось другой и забере соби усю чисто рахубу? Нижъ мае якась друга шельма попользуватця, хиба забрать ихъ соби? Однаково валяютьця и хозяина до ихъ не выдно“.

Оглянулысь кумъ на округы: скривъ степь, никого нема. Походылы вони коло тихъ лантухивъ и не знаютъ, чи брать ихъ, чи не брать. Пиднялы вони одного мишка, бачать недуже винъ и важкый, такъ-що и самому можно пиднять, не треба никого просить, щобъ завдать на плечи, а можно и попередъ себе до санокъ донести.

Що его, матери его хринъ робить? И нехо-

четця, щобъ таке добро марно у болоти на пляху валялось, и опасуюцца, щобъ хто другый не пидіхавъ та не забравъ, и подходячий случай на праздныкъ прыдбать узвару, и боятця, щобъ часомъ хозяинъ одъ тихъ лантухивъ не достукався, хто ихъ свыстнувъ, бо добре, якъ винъ іхавъ одъ вокзала наупротывъ кума, то чортового батька винъ тоди догадаецця, хто до того узвару хозяиномъ зробився; а якъ винъ поіде за своимъ товаромъ назадъ наупротывъ, то прыдетця кумови прямо у руки попастысь?

Крутятъ кумъ головою и сами не знаютъ, що ~~ня~~ робить. Щобъ догадатця одійты, якъ найшвидче та плюнуть къ чорту на ту нахидку, — колы ни, не можно, бо кортячка бере согришитъ. Прямо неначе ихъ якась нечиста сыла привязала до тихъ лантухивъ: одійдутъ одъ ихъ ступенивъ зъ пять и зновъ тягне ихъ назадъ; походятъ коло ихъ зо всехъ бокивъ, постоять, подывлятця, якый узваръ добрый, ~~и~~ смашный, та солодкый, и зновъ пидуть до саней.

Якъ вже такъ ихъ дуже кортило, щобъ було набрать у полу або набыть повны кишени, тай іхать зъ Богомъ за своимъ диломъ; колы жъ, хиба можно, щобъ человекъ бувъ малымъ довольный. Сказано, кажна людына мае такую завидющу натуру, що хоче зажирать постилько, що и не квітне. А нечиста сыла проклята шепче кумови на вухо: „Хиба не одинъ чертъ, чи узять жменю, чи уси три лантухи? Якъ буде неудача, то и за жменю доведетця отвичать достоту, якъ и за увесь товаръ, а якъ вже паскудыть парафію, то хочъ недурно, ~~и~~ на чому ~~путнему~~“. Щось довго, мабудь бильше якъ часъ, ходылы воны колы теи нахидки. Миркувалы-миркувалы на уси боки: що его робить?

та махнули рукою, одвернулись одъ того узвару и сунулись идты до коней, колы, якъ на грихъ, зачепылысь ногою за рядныну, що валялась коло тихъ лантухивъ, и трохи не полетили сторчака у болото.

«А, материт твоєи чортъ! Мабудьничого не зробишь, така вже талія пидійшла, що безъ лыха я одъ цего товару не одійду. Хочъ такъ, хочъ сякъ: або уверну голову, або выкрутю ногу“.

„Дежъ таки, ше и одною грушею не попользувався, а трохи вже не гепнувся мордою объ пляхъ! Чертъ его беры, що Богъ дасть! Визьму одного лантуха, хочъ не дурно до дому прїиду“.

Пиднялы воны одного лантуха тай несуть его до своихъ саней попередъ себе, колы якъ побачылы конячата, що на ихъ якесь страховысько претця, якъ захропуть, якъ кынутця у бикъ, якъ зачеплять кума заднимъ опленомъ по-пидъ колино, а кумъ якъ беркецнулысь зъ тымъ лантухомъ у болото, то насылу пиднялысь на ноги.

Ледви-ледви упинялы коней та уговталы ихъ, а то, якъ оглянутця воны на той узваръ, то хропуть, сопуть, не хотять стоять, та виробляють таке, що де дали и санки побьють, або себе покаличать Звистно, дурна скотына не розбирає, що воно таке, и жахаецця, думает, не знать що.

Бачать кумъ: не буде нїякого дила, тилько прогаять время. Узялы воны, выпряглы кобыльчатъ, поцуталы ихъ вижками, пидвезлы самотужки санки до того узвару, поклалы усї тры лантухы на саны, запряглы коней та гайть до вокзалу. „Нехай, думаютъ, недурно умазався у болото та забывъ ногу пидъ колиномъ. Якъ вже паскудытця, то хочъ, чортъ его беры, щобъ було за вищо“.

Ну, вы и сами знаете, що балакаешь швидче, якъ дило робытця. Покры кумъ справылысь, дощ зновъ перейшовъ на снигъ и почало пидмерзать. Нападало того снигу недуже и богацько, алыжь стало такъ, що грынджаламы можно добре ихать.

Не поспылы ще кумъ усю справу полаштувать та произвесты у порядокъ, якъ снигъ переставъ и стало усе на мири, такъ що не то що до вокзалу, хочъ и у самый Лызаветь катай, то не страшно.

Натягнулы вони соби те ряденце, що булы лантухи накрыты, на голову, притулылысь головою до лантуха, привязалы вижки до передняго рожна, сами сплять, а кони якъ засмолылы, то кумъ и не оглянулысь, якъ прыбиглы до вокзалу, якъ разъ за пивъ-часа до поїзда.

Заразь заходылысь вони, якъ мерщій коло своей справы, отпруглы кобылокъ, пидвязалы рептуха, насыпалы половы, а тоди пышлы на пляцформу, бо побачылы що машина заразь пидбижыть.

Забралы вони чамайданчыка у поповычатай понесли его до санокъ. Колы не успылы вони одійты одъ вокзалу, якъ бачать, що коло саней стоить купка людей и врадныкъ межъ ными.

Бачать кумъ, що погане дило, що попалысь, та щожъ его робыть? Одцуратця одъ своихъ коней якось не прыходытця за рады трехъ лантухивъ узвару. Выдне дило, що нема куды дитця, що треба у собаки очей позычить. Идутъ прямо не своимы ногамы, такъ неначе пидъ ными земля горыть.

Не повирете, братци, якый хытрый народъ

ци бисовы виры жиды. Той анахвема, що покынувъ на шляху узварь. мабуть для того щобъ людей пидводыть, вернувся до тих лантухивъ назадъ, та якъ побачавъ, що их десь немає, заразъ якъ зашкварывъ по слиду і прямо тымъ слидомъ, якъ по пысанному и прихавъ за кумомъ до самого вокзала. Винъ, бачыте, визъ той узварь зъ города, а коняка у него погана, така, що якъ разъ симъ шагивъ вартъ узяла, та къ чорту прыстала; а винъ бачить, що не довезе мишкивъ, тай покынувъ ихъ посередт шляху, а самъ махнувъ порожнимы санкамы до дому, узявъ у сосида другу, кращу коняку, та мерщій назадъ.

Якъ вже схоче нечиста сыла пидвесты человека на грихъ, то чортоваго батька выкрутышся зъ чортячихъ рукъ. И дежъ-таки поклала проклята душа прынаду посередъ бытого шляху тай ще яку прынаду—узварь! Тутъ якъ раз судыть по-правди, то немає и настоящего гриха. Якъ бы це зъ коморы, або зъ скрыни узято, а то дежъ-таки поклавъ, бисовои виры анахвема, таке добро середъ дороги, на очахъ у всякаго, а ты идъ и не оглядайся.

Цебъ ще ничего, це ще не великий порокъ, що кумъ посыдили щось мисячивъ зо два у острои. Про це воны осталысь такимъ самымъ хозяиномъ, якъ и перше булы; алыжъ етъ що неприятно, що якъ тилько воны зъ кимъ поспорятця, то усяка шельма дражнитця зъ ихъ и называе паномъ Грущецькимъ. Що це за така практика, що то бувъ Иванъ Иванченко, а то зробывся Иваномъ Грущецькимъ, тай ще до того и паномъ!..

ПОШЛЫ, БОЖЕ, СЫЛКИ! *)

Зъ первую жинкою у насъ дитей не було, дарма, що була така здорова, що не то що одно, а здаеця и шестеро одразу могла бь прывести и вады и някой не було бь.—Якъ поховавъ я ии, то и не довго и выдержавъ; щось черезъ пивъ-мисця оженився на удови, бо вы и сами знаете, якъ у хозяйстви важко безъ жинки обходьтця: ни сорочки выпратъ, ни хлиба спекты, ни исты зварыть не мае кому, а зъ наймычки звистно яка работа: ий, якъ той казавъ, абы день до вечора.

Не забаромъ пославъ мени Господь мыслосерднй помичъ: прывела моя друга жинка сына.

Тилько що жь? Бачу я, якъ вона буде цилисиньки дни поратця коло дитыны, то не буде някой работы ни дома, ни у поли. А розсыпалась вона передъ самимъ Петромъ. Отъ-отъ и жныва скоро захватять.

Що тутъ, думаю, робыть? А дали бачу, що не перелывки. Нема чого довго думать, бо круты, не верты, треба нанять няньку. Зачавъ я миркувать, кого бь тутъ такою нанять? Тай нагадавъ за Татьяну Сергійчину. Вона хочъ и велька

---

*) Истинное происшествіе. Было въ с. Ямполь, Кіев. г., Звенигородскаго уѣзда.

вже дивка и дороще за малу визьме, алыжь вона у работи жинци у помичь стане, не такъ якъ маленька дивчинка, що степна тилько колыхать та бавить дитыну, а якъ прыйдетця идты у поле, то и дитыны не пиднесе.

А у насъ поле далеке. Треба усе чисто на соби несты: и косу, и перевеслы, и колыску, и дитыну, и боклажокъ зъ водою, и хлибъ, и щось до хлиба, то воно буде на двохъ якось и важко. Перва жинка постоянно ялова ходыла, то воно було якось не замитно, а теперь зъ малою нянькою, бачу, не перекрытумось, а треба вельку наймать. Та Татьяна, думаю соби, здорова кобыла, хочь усе чисто на неи поклады, однаково донесе, бо вона ще до того не зъ дуже велько розумныхъ, а такъ, якъ люды кажуть: дурна, не дурна, а розумна не така. Та була вона така сибирна до работы, що ты знай пидхваляй, а вона прямо и перерватця готова, та робыть, якъ скаженна.

Отъ пишовъ я до ии матери та нанявъ ту Татьяну за пятьнадцать карбованцивъ у годъ на мои одежи, ще и дитына, че то, помыляюсь я, спидныця на отходи.

Дослужыла вона у насъ годъ, а жинка и каже:

— Знаешь що, Грыцьку: нехай вона останетця у насъ на друкій годъ. Цину мы даемо не дуже вельку, а якъ часомъ не буде у дома своєї работы, то буде ходыть у скарбъ, тай верне свои гроши, а своя домашня работа останетця ~~намъ~~ у пользу; новой одежи мы для неи однаково не будемъ справлять, а ходытеме у тому, що никуды не способне. Якъ маемъ выкидать, то вона однаково зносыть на здоровье. Те залатае, а те зашпортае, абы не ходыла гола.

Ну, тай пробула у насъ та Татьяна, щось годивъ зъ висимъ. Прослужыла бь, мабудь, и довше, колы це чуемъ, трапляютьця на неи людь. Дарма, що була така розумна, що ажъ дурна, погана, що и скипками гыдко взятця, и було ий мабудь, вже годивъ зъ сорокъ,—алыжь знайшовся и на неи охотныкъ, що захотивъ сватать.

Якъ ишла одъ насъ до дому, то и каже вона мой жинци:

— Не повирете, титочко, якъ я васъ улюбыла, прямо ще краще якъ ридну матирь. Маты, якъ часомъ, и выбьють добре, и чуба наскубуть, а вы мене, отъ скільки у васъ прослужыла, николы ни чимъ не обидылы. Знаете, що я хочу васъ просыть? Якъ буде може, якъ Богъ дастъ, у мене дetyна, будьте за бабуку. Я такъ до васъ прывыкла, що когось другово и не хочу.

Звистне дило: якъ дурне сало, то чортъ зна що и белькоче. Де тамъ ще те тыля, а вона вже довбню наготовляе. Ну, та що ты будышь робыть зъ дурнымъ?

Моя и каже:

— Добре, доню, однаково я свого челоуика вже залучила, своихъ дитей у мене не буде, то мени можно вже починать бабувать. Що жь—сь тебе и почну. Хиба мени одынъ разъ доводылось бачыть, якъ ти бабуки роблять? Слава Богу, мала и своихъ дитей и по людяхъ бачыла.

Якъ на цю мову, щось черезъ годъ, чуемъ, що наша Татьяна важка. Писля цiei чутки не забаромъ, прыбигае за моею старою ии челоуикъ. Ну, нема чого одмогатця. Захотылось бабувать, треба на кому-сь почынь робыть.

Пишла моя стара до неи; колы це чую, що тамъ щось не благополушно. Мени вже пизднице усе чисто стара розказувала, якъ дило бу-

ло. Якъ прыйшла вона до хаты та побачила, що та Татьяна прямо, якъ быкъ, на все село реве, а толку ніякого немає, бо не може породить дитину, тай годи, то заразъ почала моя стара Богу молитця та быты поклони. А дали, якъ замитыла, що и це ~~нищо~~ не допомагає, напоила її водою зъ трехъ хрестыкивъ. Коли бачить, що и це не бере, а стає де дали, то все гірше, ажъ породилля геть чисто посынило, то взяла моя стара її по пидъ пахвы рушныкамы, поставыла на ноги до долу, а человекъ зайшовъ изъ заду та пиднявъ її соби на плечи и почавъ трусить. Гыцавъ винъ такъ щось довго, ажъ вона, то була сыня, а то чорна зробылась якъ галка, а толку ніякого немає.

Поклалы вони її на горячу лежанку, а моя стара вылизла зъ ногамы на пиль та сила тый Татьяны на жевить та по маленьку соби пидгыцує, та по-легесеньку надушує, а сама прымовляє и хрестытця, бо звистно, що безъ Бога, ни до порога: «Пошлы, Боже, сылки, ~~сылки~~, ~~сылки~~! пошлы, Боже, сылки, ~~сылки~~!»

И щожъ вы думаете? Вирьте слову, що вже и ручки булы показалысь.

Колы це двери—рыпъ, и входить нашъ хвершалъ. А моя стара зъ опалу и не розбирала, де винъ у бисового батька взявся. Уже на другій день узнала, що за нымъ Татьянынъ человекъ бигавъ; бо злякався, щобъ часомъ жинка дуба не дала. Звистно, дурный не тямить, що вже якъ ручки показалысь, то нема чого боятця. А той хвершалъ якъ затупотыть ногамы на мою бабу, якъ крыкне не у свій гласъ: «Що это ты дилаешь, стара дура? Пишла вонъ! Я тебе пидъ судъ отдамъ! Пишла вонъ зъ хаты, щобъ и духъ твій тутъ не смердивъ!»

Ну, и що жъ вы соби думаете? Це вже усякій, и маленька дитына пойме, що якъ показались ручки, то заразь и дилу кинець, и усе пиде благополушно, якъ на мази. Ну, а якъ навязався проклятый хвершалъ на мою бабу та выперьъ ии зъ хаты, то що жъ вона мае робыть. Похнюпылась сердешна, тай пишла мовчки до дому.

— Було бь не дыво, якъ бы самъ до цутя зробивъ дило, а то дитына породылась не жива и породилья трохи не померло. Такъ на вики и осталась каликою. Чого-сь одну ногу звело, що и доси шкандыбае, и стала така худа и слабосыльна, що и витерьъ нею хытае, дарма, що була перше така здорова, якъ ~~иваньскій~~ бугай зъ череды.

А моя стара зъ того разу покынула бабувать, бо бачыте, опасувалась, щобъ той бисовой виры хвершалъ справди пидъ судъ не отдавъ, бо ему, бачыте, завыстно, що проста баба бильше за его понимае, та заробитокъ ему збавляе. Якъ бы вона того суда не боялась, була бь ему ще тоди добре уризала баса, бо моя стара, Боже, яка цикава на языкъ и никому, хочъ бы тамъ хто бувъ, николы у свити не промовчыть.

---

12 июня 1902 года.
Хаджибейскій лиманъ.